

MARTIN ŠRAJER / 11. 12. 2020

Zatoulané dělo

Předtím, než se stal Jan Procházka vyhledávaným spolupracovníkem Studia Barrandov a vedoucím jedné z tamějších tvůrčích skupin, napsal scénáře ke dvojici celovečerních filmů Josefa Macha. Vesnické drama *Hořká láska* (1958) se odehrává v prostředí moravského družstva. Po zranění mladého hospodáře povolává jeho otec z Prahy na výpomoc svého mladšího syna. Ten se přes počáteční spory projeví jako schopný družstevník a uvědomělý občan.

Opačným směrem, tedy z Moravy do Prahy, cestuje vojenská posádka v *Zatoulaném dělu* (1958), které se z veselohry mění v napínavé drama. Také v tomto případě sledujeme mladého hrdinu a postupné tříbení jeho charakteru. Zatímco Procházka při psaní scénáře mohl čerpat ze zkušeností získaných během služby u pohraniční stráže, Mach v minulosti natočil dobrodružný snímek z vojenského prostředí *Akce B* (1951).

Velitelem posádky je mladý poručík Karel Horák, pověřený, aby do Prahy přepravil nákladní auto s přívěsným dělem. Do hlavního města by chtěl dorazit před šestou hodinou ranní, aby stihl příjezd dívky, se kterou se nedávno seznámil. Vojáky doprovází tanečnice z uměleckého souboru Olina, která si při vystoupení zranila nohu. Vůz ovšem během noční jízdy zastaví hajný, který by potřeboval přivést lékaře pro syna s akutním zánětem slepého střeva. Karel nechce zklamat svou milou a prosbu kvůli časové tísni nejdříve odmítne. Později se v něm ale hne svědomí.

Žánrově proměnlivý příběh s mravoučnou tečkou začíná ve výcvikovém prostoru, kde jsou během první půlhodiny letmo vykreslení jednotliví vojáci. Zároveň se v tomto prostředí odehraje několik uměleckých vystoupení. Právě lidové písně a tance, zpřítomňované později postavou Oliny, protagonistu nakonec okouzlí více než inženýrský titul slečny, se kterou se měl setkat v Praze. Obrana vlasti se tak zdá být v souladu s lidovými tradicemi a kulturou.

Podobnou solidaritu Karel projeví se zoufalým otcem nemocného dítěte. Jeho projev lidskosti, který posádce nakonec nezabrání v dosažení dalších cílů, dosvědčuje, že je možné skloubit občanskou povinnost s vojenským úkolem a osobními zájmy. Vnitřní konflikt, v němž se hrdina v důsledku neplánovaného zastavení ocitá, tak má poměrně jednoduché řešení. Zvláště ve srovnání s dilematy, která budou řešit hrdinové Procházkových pozdějších, v charakterizaci postav propracovanějších scénářů (např. *Kočár do Vídně, Ucho*).

Film vypovídající především o vřelosti vojáků československé armády, kteří zvládají plnit vojenské příkazy i lidskou povinnost, byl dobovou kritikou přijat poměrně vlažně. V recenzích se opakovaly výtky směrem k naivitě scénáře a vykonstruovanosti nepravděpodobných překážek. Krok zpět podle nich udělal také Mach, jehož nový film údajně inscenačně zaostával za komedií *Nikdo nic neví* (1947) nebo pohádkou *Hrátky s čertem* (1956). Přijetí publikem bylo vřelejší, byť některé výhrady diváci s kritiky sdíleli, jak je patrné z tehdejší ankety ve *Filmových informacích*.

Kromě toho, že *Zatoulané dělo* představovalo jeden z prvních scenáristických pokusů Jana Procházky, bylo zároveň hereckým debutem Františka Vicena, který si zahrál desátníka Ferdu. V dalších rolích si diváci mohou připomenout Miroslava Zounara, Milenu Dvorskou nebo Martina Ťapáka. Přes jejich hereckou účast se námětem i zpracováním nenáročná komedie nezařadila mezi díla, která by televize opakovaně zařazovaly do svých programů.

Vlastním životem nicméně začala žít píseň Dobrý den od Ludvíka Podéště a Rudolfa Franze, jejíž slova v sobě mají příznačnou budovatelskou vzletnost a dotvářejí pozitivní obraz armády, kvůli němuž film vznikl.

Film si můžete zdarma pustit na YouTube kanálu [Česká filmová klasika](#).

Zatoulané dělo (Československo 1958), režie: Josef Mach, scénář: Jan Procházka, Josef Mach, kamera: Julius Vegracht, hudba: Ludvík Podéšť, hrají: Miroslav Zoumar, Milena Dvorská, Martin Ťapák, Valentina Thielová, Jaroslav Mareš, Antonín Šůra, Ivan Klička, Jan Sedliský, František Vicena a další. Filmové studio Barrandov, 79 min.